

ПРОБЛЕМИ И ДИЛЕМИ ЗА ВОВЕДУВАЊЕ НА РЕЛИГИСКО ОБРАЗОВАНИЕ ВО ОБРАЗОВНИОТ СИСТЕМ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Даниела Коцева¹, Владо Петровски²

^{1,2} *Факултет за Образовни науки, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип*

Апстракт

Воведувањето на веронауката во системот на јавното образование во Република Македонија само по себе беше доста контраверзно и проблематично, па затоа и наложува внимателност при концепирањето на овој наставен предмет. Појдовна основа за концепирање на еден ваков предмет треба да преставуваат потребите и ставовите на самите граѓани кои живеат во едно општество, не заоравајќи на фактот дека истата таа програма треба да им служи ним. Од особена важност и одговорност при изработката и реализацијата на наставната програма по веронаука е и потребата од нејзината усогласеност со уставниот поредок во државата. Овие и уште дел од проблемите со кои се соочуваше јавното образование во Република Македонија при воведувањето на овој предмет ќе бидат основа за анализа на овој труд. Во трудот накратко ќе се направи анализа за тоа како беше воведена веронауката, осврнувајќи се на грешките, проблемите и дилемите при воведувањето од 2002 и начините на кои тие беа надминати во 2008-та година.

Клучни зборови: религиско образование, образовен систем, етнички разлики, толеранција, промени.

PROBLEMS AND DILEMMAS OF INTRODUCING RELIGIOUS EDUCATION IN THE EDUCATIONAL SYSTEM OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA

Daniela Koceva¹, Vlado Petrovski²

^{1,2} *Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delchev" Stip*

Abstract

The introduction of religious education in the public educational system in the country itself was quite controversial and problematic, and therefore the conceptualization of this subject requires caution. The starting point for such a conception of this subject should be based on the needs and attitudes of citizens living in the society, not forgetting the fact that this program should serve them. The need of its compliance with the constitutional order in the country is of particular importance and responsibility in the preparation and implementation of the curriculum in religious education. These and some other problems that the public education is facing in the Republic of Macedonia in the introduction of this subject will be the basis for the analysis in this paper. The paper briefly analyzes how religious education was introduced, referring to the mistakes, problems and dilemmas in the introduction of the 2002 and the ways in which they were overcome in 2008.

Keywords: religious education, education system, ethnic differences, tolerance, changes.

Република Македонија е земја на различни вери кои во голема мера ги потврдуваат етничките разлики кои постојат во неа. Во една таква средина, општественото ткиво е

кревко и ранливо на делби, но и постојано насочено да ја спознава другоста во себе. Воведувањето религиско образование во основното образование предизвика дискусии за неговата оправданост и смисла. Голем дел од граѓаните сметаа дека, веронаука треба да се воведе, пред се, заради продолжување на верското наследство и обичаи и зачувување на верските заедници, но и заради зајакнување на меѓусебната толеранција и почитување на човековите и граѓанските права и слободи. Религиозната култура имплементирана во образовниот систем треба да е во насока да ни помогне во меѓусебното запознавање на ентитетите и етнитетите, и во изградување и одржување на едно толерантно, мултикултурно општество каде нештата ќе ги гледаме мултидимензионално. За да изградиме релаксирано и стабилно општество мораме да ги познаваме и основните кодови на другите со кои живееме. Верското образование е во насока да иницира процес во кој децата ќе го развијат својот религиозен идентитет и ќе придонесе да се почувствуваат како дел од општеството. Веронауката треба да е посебен и задолжителен наставен предмет, кој вклучен во повисоките одделенија на основното образование и при нејзиното реализирање, учениците не треба да подлежат на разделба по верска или полова основа.

Главните дилеми кои тогаш постоеја при воведувањето на веронауката во јавното образование во Република Македонија беа:

1. Дали се загрозува секуларноста на државата? Р. Македонија е секуларна/световна држава. Одвоеноста на Црквата од државата ја означува взаемната независност и взаемното немешање во внатрешните работи на Црквата и граѓанската власт: за државните работи не се бара црковна санкција и обратно. Но, води ли таквата разделеност во антагонизам, изолација, отсуство на заеднички интереси и дела? Секоја организација од граѓанскиот живот делува според свој внатрешен поредок и правила, не мешајќи се во работата на другите организации. Сепак, во практиката тие дејствуваат заедно, заради општата цел и благосостојбата на луѓето. Црквата во Македонија е одделена од државата, но не е одделена од општеството. Затоа, Православната Црква (и другите легални конфесии) треба на некој начин да бидат вклучени во воспитанието и образованието.

2. Световно или атеистичко? Сепак, нашето законодавство содржи јасно укажување на светскиот карактер на образованието во државните институции. Влегувањето на религијата како Веронаука, го прави образованието религиозно. На световното образование спротивност му е духовното образование: она образование што се добива во духовните училишта, богословијата, медресата и сл. Сосема природно, за државните учебни институции останува световното образование. А, на религиозното образование му е спротивно антирелигиозното образование, во кое нема место за религијата и за Бога, т.е. атеистичкото образование. Во епохата на социјализмот/комунизмот секое државно образование било нужно антирелигиозно; денес не постојат причини за тоа, но враќањето на религијата во школата – при зачувување на секуларниот (световниот) карактер на образованието – бара определен напор и време. Пример се многу земји во Европа, каде предавањето на религија со ништо не го попречува световното образование на учениците и студентите, а служи како гаранција за успех.

3. Дали учениците ќе бидат преоптоварени со новиот наставен предмет? Гледано од денешен аспект, децата, уште од прво одделение се претоваруваат, што е штетно и за учењето и за воспитувањето. Современите школски програми се пренатрупани со учебен материјал. Но, педагошката и психолошката наука јасно сведочат дека товарот мора да биде скратен, прераспределен и диференциран зависно од склоностите и способностите на учениците. Но сепак, веронауката се покажа како веродостојна за да биде дел од Наставниот план и програма. И последната можеби и најкоментирана и најдебатирана дилема во поглед на воведувањето на веронауката во училиштата е

4. Дали со учењето на веронаука во училиштата ќе се развива толеранција и плурализам или нетолеранција и меѓуверска омраза помеѓу учениците? Ваквите мисли

говорот за недостаток на познавање на теоријата и практиката на воспитувањето за толеранцијата. Всушност, воспитувањето за толеранција е неразделно поврзано со плурализмот, со широкиот спектар на светогледи и лични карактеристики. Предавањето на Веронаука, како православна, така и на другите конфесии, истовремено со можноста да биде одбиена од оние што не припаѓаат на ниедна од нив, го помага развојот на плурализмот преку религиозното самоосознавање и продлабочување на процесот на самоидентификација на младото поколение заедно со нивните родители. Конфликтите кои од секогаш постојат, всушност се неизбежни – ако не се преземаат координирани напори за просветување и воспитување на луѓето во религиозна култура, каде преку воспитување за способноста да се биде различен, ќе се учат и да живеат еден со друг.

Од друга страна, воведувањето на верското образование во училиштата наметна потреба од измени на Законот за основно образование. Ова беше и пречката, што обидот за воведување веронаука уште во времето на поранешниот министер за образование Ненад Новковски падна на Уставен суд.

Претходната наставна програма по предметот Веронаука беше со изразито теолошки карактер; нагласокот беше ставен врз учење вера т.н. веропоука, изведувачи на наставата беа свештени лица, а учениците беа поделени на верска основа. Таквата поставеност на наставната програма е во согласност со суштината на предметот Веронаука, сфатен во потесна смисла, кој пред се, подразбира изучување на верските вистини и тоа на начин кој го налагаат верските убедувања. Но, токму поради тоа, таа беше оценета од страна на Уставниот Суд како верско дејствување во рамки на државни институции, и како таква – во спротивност со уставната гаранција за слободата на верското уверување од член 16 став 1, слободата на вероисповеста од член 19 став 1 и 2, како и со принципот за одвоеност на државата од верските заедници и религиозни групи од амандман седум од Уставот, но исто така и со членот 13 од Законот за основното образование, кој изрично забранува верското дејствување во основните училишта. Како една од слабостите при воведувањето на веронауката во јавното образование во Република Македонија беше и тоа што, наставата по предметот Веронаука беше воведена преку министерско решение за донесување програма. Законот за основното образование во ниту една своја одредба не предвидува воведување на настава преку донесување на решение.

Ваквиот превид од страна на надлежните органи, беше искористен од страна на Уставниот суд како алтернативна основа за укинување на решението со кое се вовеле предметот Веронаука. Имено, анализирајќи го оспорениот акт од аспект на министерските овластувања за негово донесување и формата преку која се воведува предметот, Судот заклучи дека „донесувањето на програма и донесувањето на решение се сосема различни по вид на овластувања, според членот 55 став 1 од Закон за организација и работа на органите на државната управа.“ Затоа, наместо со решение, наставата по предметот Веронаука треба да се воведи со министерски акт Програма, така како што впрочем и налага членот 26 став 1 од Законот за основното образование и членот 56 став 4 од Законот за организација и работа на органите на државна управа.

Поради големиот број на грешки што биле направени, грешките од социјална, педагошка и културна природата, предметот е прекинат по една година од своето постоење.

После укинувањето на веронауката од Уставниот суд, Бирото за развој на образованието не се откажа од идејата за воведување на веронауката во училиштата. Имено Бирото распиша конкурс за формирање на тим од експерти кои работеа на создавање на наставна програма по предметот Етика на религиите, со кој ќе се изучуваат етичките вредности на религиите.

Денеска, со Законот за основно образование во Република Македонија член 25 (Став 2) Во основните училишта воспитно-образовната работа се организира и остварува

според наставниот план и програма, кои се предлог на Бирото за развој на образованието ги утврдува министерот за образование и наука.(Став3) Наставниот план за основните училишта содржи задолжителни и изборни предмети, дополнителна и додатна настава. Според член 26 во основното училиште може да се остварува верско образование како изборен предмет.

Значи од 1-ви септември 2010-та година верското образование заедно со останатите два предмета се воведуваат во 5-то одделение како изборни предмети во основните училишта. Религиското образование во Република Македонија се реализира преку изборниот предмет Етика во религиите. Станува збор за изборен предмет кој го бираат децата во основните јавни училишта заедно со уште два други изборни предмета (Запознавање со религиите и Класичната култура во европската цивилизација) во V одделени за учениците од осумгодишното основно образование или за VI и VII одделение за учениците по деветгодишното основно задолжително образование.

Наставната програма за основно образование ја донесува Бирото за развој на образованието, а ја утврдува Министерот за образование и наука, содржи задолжителни и изборни предмети. Во претходно наведениот период учениците избираат помеѓу трите предмета: Запознавање со религиите, Класичната култура во европската цивилизација и Етика во религиите. Предметот е направен соодветно на возраста на децата. Темите што се обработуваат се соодветни за нивната возраст и не им е тешко да ги совладаат. Во почетокот на учебната година класните наставници се должни да им ги поделат на родителите наставните програми од трите изборни предмети што можат да ги изучуваат децата. Врз основа на наставната програма родителите одлучуваат кој од трите предмети ќе го изучува нивното дете.

Некои наставници укажуваат на позитивни чувства на толеранција кои се развиле помеѓу учениците од различна верска припадност по реализацијата на овие предмети, но нивното влијание врз толеранцијата и целокупното општество допрва треба да биде предмет на истражувања со излегувањето на неколку генерации од школскиот систем кои слушале Етика на религиите или Запознавање со религиите.

Заклучок

Во трудот накратко се презентирани дилемите и проблемите со кои се соочуваше македонското општество при воведувањето на религиското образование во образовниот систем. Но сепак, идејата која скоро изгледаше невозможна, нереална и против уставна успешно се реализира преку надминување на слабостите и пропустите кои беа направени при нејзиното претходно воведување од 2001 година. Останува прашање на време и на посеопфатни истражувања дали ова образование ќе ја постигне посакуваната цел насочена кон развивање и поучување на младите како да ја градат мултикултуралноста во Република Македонија.

Користена литература:

1. Владо Петровски, Снежана Мирасчиева, (2013) „Мултикултурализам и интеркултурна комуникација“, ФОН: Штип
2. Бараковска, А., (2007), *Вредностите и образованието во услови на општествени промени*, Скопје: Годишен зборник, Филозофски факултет, Институт за педагогија
3. *Годишен извештај за работата на Бирото за развој на образованието во 2008 година*, Бирото за развој на образованието
4. Грозданоски, Р, (1998), *Веронауката во училиштата*, Скопје, Зборник на Богословскиот факултет 4/1998